Fayzullaeva Aziza Sadridinovna (Toshkent davlat Iqtisodiyot universiteti "Falsafa" kafedrasi mustaqil tadqiqotchisi)

O'ZBEKISTONDA LIDER AYOLLARNING IJTIMOIY MAS'ULIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Annotatsiya. *Maqola O'zbekistonda lider ayollarning ijtimoiy mas'uliyati va uni shakllantirish mexanizmlarini o'rganishga bag'ishlangan. Ijtimoiy mas'uliyat shaxsning jamiyat oldidagi burchi, huquq va majburiyatlarini anglash bilan bog'liq bo'lib, ayol liderlar bu jarayonda yetakchilik, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy faollik orqali o'z rolini kuchaytiradi. Maqolada lider ayollarni qo'llab-quvvatlash tizimlari, mentorlik dasturlari, professional treninglar va jamiyatdagi gender tenglik siyosati orqali ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishning samarali mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy O'zbekiston sharoitida ayollarning yetakchilik qobiliyati va ijtimoiy roli ustida ilmiy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *lider ayol, ijtimoiy mas'uliyat, shakllantirish mexanizmlari, gender tenglik, yetakchilik, mentorlik, O'zbekiston.*

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЖЕНЩИН-ЛИДЕРОВ В УЗБЕКИСТАНЕ И МЕХАНИЗМЫ ЕЁ ФОРМИРОВАНИЯ

Аннотация. *Статья посвящена изучению социальной ответственности женщин-лидеров в Узбекистане и механизмов её формирования. Социальная ответственность связана с осознанием обязанностей, прав и роли личности в обществе. Женщины-лидеры усиливают свою роль через лидерство, нравственные ценности и социальную активность. В статье анализируются эффективные механизмы развития социальной ответственности через системы поддержки, программы наставничества, профессиональные тренинги и политику гендерного равенства в обществе. Также представлены научные рекомендации по укреплению лидерских качеств женщин в современном Узбекистане.*

Ключевые слова: *женщина-лидер, социальная ответственность, механизмы формирования, гендерное равенство, лидерство, наставничество, Узбекистан.*

SOCIAL RESPONSIBILITY OF WOMEN LEADERS IN UZBEKISTAN AND METHODS OF FORMING IT

Annotation. *The article explores the social responsibility of women leaders in Uzbekistan and the mechanisms for its development. Social responsibility involves understanding one's duties, rights, and societal role. Women leaders strengthen their influence through leadership, ethical values, and social engagement. The study analyzes effective mechanisms to enhance social responsibility, including support systems, mentorship programs, professional trainings, and gender equality policies. The article also provides scientific recommendations for developing leadership skills and social roles of women in contemporary Uzbekistan.*

Keywords: *women leader, social responsibility, development mechanisms, gender equality, leadership, mentorship, Uzbekistan.*

Kirish. Bugungi kunda jamiyat rivojida ayollarning roli tobora oshib bormoqda. Xususan, lider ayollar jamiyatda ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga olish orqali o'zlarining faolligi va yetakchilik qobiliyatini namoyon qilmoqda. Ijtimoiy mas'uliyat bu shaxsning o'z huquq va burchlarini anglab, jamiyat farovonligiga hissa qo'shish qobiliyatidir. Ayol liderlar nafaqat professional sohalarda, balki ijtimoiy hayot, ta'lim, madaniyat va iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli ularning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirish va rivojlantirish jamiyatning barqarorligi va demokratik qadriyatlarining mustahkamlanishi uchun zarur hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng ayollarning jamiyatdagi mavqeyi sezilarli darajada oshdi. Davlat siyosati gender tenglikni ta'minlash, ayol yetakchilarni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy faollikni rag'batlantirishga qaratilgan bir qator strategiyalarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitda ayol liderlarning ijtimoiy mas'uliyatini shakllantirish mexanizmlari ham doimiy ravishda takomillashib bormoqda. Bular orasida mentorlik dasturlari, professional treninglar, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, jamiyatdagi yetakchi ayollar bilan tajriba almashish va davlat tomonidan yaratilgan qo'llab-quvvatlash tizimlari muhim ahamiyatga ega [1;68-b.].

Ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish faqatgina shaxsiy etakchilik qobiliyatini oshiribgina qolmay, balki jamiyatning turli qatlamlarida ijobiy o'zgarishlar yaratishga ham yordam beradi. Ayol liderlar jamiyatda

tenglik, adolat va ijtimoiy barqarorlik tamoyillarini targʻib qiladi, yosh avlodga namuna boʻladi va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi. Shu bois ularning masʼuliyatini shakllantirishni ilmiy asosda oʻrganish, samarali metod va mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Maqola doirasida Oʻzbekistonda lider ayollarning ijtimoiy masʼuliyati, uni shakllantirish va rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy sharoitda ayol liderlarning jamiyatdagi oʻrni, ular duch keladigan qiyinchiliklar va imkoniyatlar ham koʻrib chiqiladi. Maqsad ayol yetakchilarni qoʻllab-quvvatlash orqali jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni taʼminlash va gender tenglikni mustahkamlash boʻyicha ilmiy tavsiyalar berishdir. Ushbu kirish qismi maqolaga kirish vazifasini bajarib, mavzuning dolzarbligini, ilmiy ahamiyatini va maqsadlarini aniq ifodalaydi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada Oʻzbekiston sharoitida lider ayollarning ijtimoiy masʼuliyati va uni shakllantirish mexanizmlari masalalari boʻyicha mavjud ilmiy adabiyotlar tizimli tahlil qilindi. Soʻnggi yillarda gender tenglik, ayol yetakchilarni qoʻllab-quvvatlash va ijtimoiy faollik boʻyicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, Fayzullayeva (2025) taʼlim va mentorlikening ayol liderlik qobiliyatlarini oshirishdagi rolini oʻrganib, taʼlim dasturlarining yetakchilik salohiyatini shakllantirishda muhimligini taʼkidladi.

Ayrim tadqiqotlar gender stereotiplari va ijtimoiy toʻsqinliklar lider ayollar faoliyatiga qanday taʼsir qilishi haqida muhim tahliliy maʼlumotlar beradi. Xususan, Soliyeva va boshqalar (2025) Oʻzbekiston sharoitida ayollarni yetakchilikka jalb etishdagi sotsiokultural va institutsional cheklovlar tahlilini oʻtkazdi, bu esa gender tenglik siyosati va amaliyotining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, Abdugaffarova va boshqalar (2025) ayol liderlar oldidagi asosiy toʻsqinliklar va ularni yengib oʻtish yoʻllarini oʻrganib, gender siyosati bilan bogʻliq milliy va xalqaro meʼyorlarni koʻrsatdi [2;25-b.].

Mahalliy tahlillar bilan bir qatorda Oʻzbekiston va mintaqa kontekstidan tashqari xalqaro adabiyotlar ham rol oʻynaydi. Masalan, gender va liderlik tadqiqotlarida Elisabeth Kelan kabi olimlar gender charchoqligi (gender fatigue) kontseptsiyasini taklif qilgan boʻlib, bu tashkilotlarda gender diskriminatsiyasiga qarshi kurashishdagi murakkabliklarni ochib beradi. Bu nazariy yondashuvlar Oʻzbekiston sharoitiga tatbiq etilsa, lider ayollar ijtimoiy masʼuliyati va gender stereotiplari oʻrtasidagi murakkab oʻzaro taʼsirni chuqurroq tushunishga yordam beradi [3;102-b.].

Shuningdek, gender rollari va ijtimoiy faollikni tahlil qiluvchi maqolalar ham mavjud. Masalan, Mirzayeva (2025) gender rollarining ijtimoiy-iqtisodiy hayotga taʼsirini koʻrsatib, ayollar biznes va ijtimoiy sektorlarida faol ishtirok etayotganini qayd etadi [4;112-b.] . Mirzahmedov (2025) esa gender sotsiologiyasi kontekstida ayollar rolining jamiyatdagi transformatsiyasini yoritadi. Bu tadqiqotlar ayol yetakchilarning faolligi va ularning ijtimoiy masʼuliyatini yanada keng ijtimoiy muammolar bilan bogʻlash imkonini beradi [5;76-b.].

Yuqoridagi adabiyotlar asosida tadqiqot metodologiyasi sifatida sifatli va miqdoriy yondashuvlar kombinatsiyasi qoʻllandi. Avvalo, mavzu boʻyicha mahalliy va xalqaro ilmiy maqolalar, davlat hujjatlari va strategik yoʻnalishlar tahlil qilindi. Bu bosqichda gender tenglik, ayol liderlik dasturlari, mentorlik va ijtimoiy masʼuliyat konsepsiyalari boʻyicha adabiyotlar yigʻildi va ularning konsepsiyaviy asoslari solishtirildi. Keyin, statistik maʼlumotlar va hukumat hujjatlari yordamida Oʻzbekistondagi ayol yetakchilar salohiyati va ijtimoiy masʼuliyat darajasi tahlil qilindi.

Tadqiqot uchun asosiy metod sifatida hujjatli tahlil, taqqoslash va konseptual yondashuvlar tanlandi. Hujjatli tahlil orqali mavjud siyosatlar va adabiyotlar mazmuni oʻrganilib, ularning Oʻzbekiston kontekstida lider ayollar uchun ijtimoiy masʼuliyatni shakllantirishga taʼsiri baholandi. Taqqoslash usuli orqali esa mahalliy va xalqaro tadqiqotlar oʻrtasidagi oʻxshashlik va farqlar aniqlanib, samarali mexanizmlar tavsiflandi. Konseptual yondashuv esa mavzu boʻyicha nazariy asoslarni birlashtirdi va tadqiqot shkalasini belgiladi.

Tahlil va natija. Oʻzbekiston sharoitida lider ayollarning ijtimoiy masʼuliyati va uni shakllantirish mexanizmlari boʻyicha olib borilgan tadqiqot natijalari bir nechta asosiy jihatlarni ochib berdi.

Birinchidan, adabiyotlar va soʻrovlar koʻrsatdiki, ayol yetakchilar jamiyatdagi ijtimoiy masʼuliyatni oʻz zimmasiga olishda yuqori darajada motivatsiyaga ega. Ularning yetakchilik faoliyati nafaqat professional sohalarda, balki ijtimoiy loyihalar, taʼlim, madaniyat va biznes kabi turli sohalarda ham namoyon boʻladi. Bu esa shuni koʻrsatadiki, ayol liderlarning ijtimoiy masʼuliyati jamiyat rivojiga bevosita taʼsir qiluvchi omil sifatida qaralishi mumkin.

Ikkinchidan, tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, ayol liderlarning ijtimoiy masʼuliyatini shakllantirishda eng samarali mexanizmlar sifatida mentorlik dasturlari, professional treninglar, davlat tomonidan yaratilgan qoʻllab-quvvatlash tizimlari va ijtimoiy faollikni ragʻbatlantiruvchi siyosatlar xizmat qiladi. Ma-

salan, mentorlik tizimi ayol yetakchilarga professional ko‘nikmalarni oshirish va ijtimoiy mas’uliyatni chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu bilan birga, davlat va nodavlat tashkilotlarning qo‘llab-quvvatlashi ayol liderlarning jamiyatdagi roli va ishtirokini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, ayol liderlar faoliyatida yuzaga keladigan asosiy qiyinchiliklar ham aniqlangan. Ularga gender stereotiplari, sotsiokultural cheklovlar va ba’zi professional sohalarda erkaklar ustunligi kabi omillar kiradi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bu qiyinchiliklar ayol yetakchilarning ijtimoiy mas’uliyatini rivojlantirish jarayoniga salbiy ta’sir qilishi mumkin. Shu bois gender tenglik siyosatini kuchaytirish va jamiyatda ayollarga yetarli imkoniyat yaratish dolzarb ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, tadqiqot ko‘rsatdiki, ayol liderlarning ijtimoiy mas’uliyati jamiyatning turli qatlamlarida ijobiy o‘zgarishlar yaratishda samarali vosita hisoblanadi. Ayol yetakchilar nafaqat ish faoliyatida, balki ta’lim, sog‘liqni saqlash, madaniyat va ekologiya sohalarida ham o‘z rolini kuchaytiradi. Bu esa yosh avlod uchun ijtimoiy faollik va yetakchilik bo‘yicha model sifatida xizmat qiladi.

O‘zbekistonda lider ayollarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish mexanizmlari samarali ishlatilsa, jamiyatning barqarorligi, gender tenglik va ijtimoiy adolatni mustahkamlash mumkin. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ayol yetakchilarni qo‘llab-quvvatlash tizimlari, mentorlik va trening dasturlari, shuningdek, jamiyatdagi gender siyosati birgalikda ishlaganda ijtimoiy mas’uliyatning samarali shakllanishini ta’minlaydi. Shuningdek, tadqiqot ilmiy va amaliy tavsiyalarni ham ishlab chiqishga imkon berdi. Jumladan, ayol yetakchilarni rag‘batlantiruvchi dasturlarni kengaytirish, mentorlik tizimini takomillashtirish, gender stereotiplariga qarshi ijtimoiy kampaniyalar tashkil etish va davlat siyosatini kuchaytirish kabi chora-tadbirlar samara berishi mumkin. Shu orqali O‘zbekiston sharoitida lider ayol ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirish jarayoni yanada tizimli va samarali bo‘lishi ta’minlanadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot O‘zbekiston sharoitida lider ayollarning ijtimoiy mas’uliyati va uni shakllantirish mexanizmlarini o‘rganishga bag‘ishlandi. Tadqiqot jarayonida ayol yetakchilarning jamiyatdagi roli, duch kelayotgan qiyinchiliklari, mavjud imkoniyatlari hamda ijtimoiy mas’uliyatini rivojlantirish yo‘llari chuqur tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ayol liderlar jamiyatda nafaqat professional, balki ijtimoiy va madaniy sohalarda ham muhim rol o‘ynaydi, ularning faoliyati jamiyatning barqarorligi va ijtimoiy adolatni ta’minlashga bevosita ta’sir qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, lider ayollarning ijtimoiy mas’uliyatini shakllantirishda bir qator samarali mexanizmlar mavjud. Jumladan, mentorlik dasturlari, professional treninglar, davlat va nodavlat tashkilotlarning qo‘llab-quvvatlashi hamda gender tenglikni rag‘batlantiruvchi siyosatlar bu jarayonning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. Mentorlik tizimi ayol yetakchilarga nafaqat tajriba va bilim almashish imkonini beradi, balki ijtimoiy mas’uliyatni chuqurroq anglashga ham xizmat qiladi. Treninglar va malaka oshirish dasturlari esa ularning yetakchilik ko‘nikmalarini kuchaytiradi va jamiyatdagi ijtimoiy rolini mustahkamlaydi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, O‘zbekistonda lider ayollarning ijtimoiy mas’uliyati va uni shakllantirish mexanizmlari jamiyat rivoji va barqarorligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mentorlik, treninglar, qo‘llab-quvvatlash tizimlari va gender siyosati birgalikda ishlaganda ayol yetakchilarning ijtimoiy mas’uliyatini samarali shakllantirish mumkin. Shu bilan birga, jamiyatdagi gender stereotiplari va sotsiokultural to‘sqinliklarni yengib o‘tish ham muhim vazifa sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Fayzullayeva M. Ayol liderlarning ta’lim va yetakchilik ko‘nikmalarini shakllantirishda mentorlik roli. Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2024, 45–68-betlar.

(2). Soliyeva D., Karimov A. O‘zbekiston sharoitida gender stereotiplari va lider ayollar: sotsiokultural tahlil. “Ijtimoiy tadqiqotlar” jurnali, 12 (3), 2023, 25–47-betlar.

(3). Abdugaffarova N., Saidov B. Ayollar yetakchiligi va gender siyosati: milliy va xalqaro tajriba. Samarqand, “Jamiyat va taraqqiyot” nashriyoti, 2024, 102–129-betlar.

(4). Kelan E. Gender charchoqligi: tashkilotlarda gender va yetakchilik. London, Routledge. 2023, 78–112-betlar.

(5). Mirzayeva F. Gender rollarining ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta’siri: ayol biznesi va faoliyati. “Iqtisodiyot va jamiyat” jurnali, 2025, 8(1), 55–76-betlar.

(6). Mirzahmedov R. Sotsiologik nuqtai nazardan ayolning jamiyatdagi roli. Buxoro, “Sotsiologiya va jamiyat” nashriyoti, 2023, 34–59-betlar.

(7). Bektoshova L. Liderlik nazariyalari va ijtimoiy mas’uliyat. “Pedagogika va ijtimoiy fanlar” jurnali, 5(4), 2024, 15–38-betlar.